

ІНТЕГРОВАНА МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З КНИЖКОВОГО ДИЗАЙНУ У ВНЗ

Мала Т.В

Луганський національний педагогічний університет ім. Т.Шевченка.

Анотація. Стаття присвячена проблемі інтегрованої міждисциплінарної підготовки майбутніх фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах. Така підготовка студентів повинна здійснюватись через взаємозв'язок методичних, фундаментальних, професійних і спеціальних дисциплін на проектній основі.
Ключові слова. книжкова графіка, дизайн книги, міждисциплінарна підготовка, цикл фахових дисциплін.

Аннотация. Мала Т.В. "Интегрированная междисциплинарная профессиональная подготовка будущих специалистов с книжного дизайна в ВУЗ. Статья посвящена проблеме интегрированной междисциплинарной подготовки будущих специалистов книжного дизайна в высших учебных заведениях. Такая подготовка студентов должна осуществляться через взаимосвязь методических, фундаментальных, профессиональных и специальных дисциплин на проектной основе.
Ключевые слова. книжная графика, дизайн книги, междисциплинарная подготовка, цикл профессиональных дисциплин.

Annotation. Mala T.V. "The Integrated interdisciplinary vocational training of the future experts from book design in VUZ. The article is devoted to the issue of integrated interdisciplinary future book-design experts training in the higher educational institutions. Such preparation should be carried out through the interrelation of methodical, fundamental, professional and special disciplines on a design basis.
Key words. Book the schedule, design of the book, interdisciplinary preparation., a cycle of professional disciplines.

Постановка проблеми. Вхід України у третє тисячоліття характеризується високими темпами науково-технічного прогресу, спрямованого на загальне поновлення технік і технологій, форми організації праці, значно перевищуючих темпи зміни поколінь людей. Виникла велика динамічність суспільного виробництва, яка потребує постійної зміни змісту, характеру та спрямованості професійної діяльності фахівців різних спеціальностей, у тому числі - дизайнерів книги.

Дизайнер книги – універсальна професія, яка синтезує такі види спеціальностей, як: художник-конструктор, художник-графік і художник-поліграфіст. Створюючи книгу, дизайнер намагається знайти найбільш раціональний спосіб об'єднання всіх споживчих властивостей об'єкта, що проектується у цілісній структурі та гармонійній формі. Здійснення такої функції вимагає від нього володіння широким діапазоном наукових знань у галузі соціології, педагогіки, психології тощо, розуміння професійної мови будь-якої з суміжних спеціальностей. Дизайнер книги повинен володіти не

тілшки високим відчуттям естетики, а й розвинутим "науковим смаком", щоб відрізнити серед розмаїття наукових дисциплін дійсно необхідні йому для успішної реалізації кожного задуманого проекту.

Більше тридцяти років тому, коли ця унікальна професія стала набувати популярності, теоретикам книжкового дизайну "важко було уявити, що таке вдале сполучення універсальної обдарованості фахівців буде запроваджено як норма" [1, с.9]. У ті часи вважалося, що "становленню фахівця широкого профілю буде заважати існуючий у книговидавничій справі та поліграфії розподіл праці" [там же].

Однак, існуюча тепер вже, методика професійної підготовки дизайнерів книги у вищих навчальних закладах (як, до речі і більшості інших фахівців) має вузьку спрямованість. Аналіз сучасних програм з даної спеціальності свідчить, що вони мало відповідають специфіці інтегрованої міждисциплінарної діяльності книжкового дизайнера, оскільки у них майже не виявлені міжпредметні зв'язки. У цих програмах зазначено, що студенту слід спочатку накопичити знання та навички гуманітарних, технічних, спеціальних дисциплін, художнього ремесла, а вже потім розпочинати вирішення комплексних проектних завдань, оскільки проектна діяльність має опиратись на широкий фундамент теоретичної і практичної підготовки. Усе правильно, крім однієї принципової помилки. Вона полягає у тому, що зміст усіх дисциплін, що вивчаються у ВНЗ не пов'язана між собою спільним "фокусом проектності" і будується за зразком підготовки фахівців в даних науках. Таке навчання "от даної науки", а не від майбутньої спеціальності має місце на різних сходинках професійної підготовки майбутніх дизайнерів, у процесі чого витрачається неприпустимо багато засобів і часу. Навчання у цьому випадку перетворюється у погоню за десятками "зайців", які розбігаються у різні боки. І студент виявляється не здатним засвоїти знання з різних дисциплін. Важливі, по суті, знання, але не пов'язані з певною проектною ситуацією не знаходять свого практичного втілення і швидко забуваються. У підсумку, на четвертому і п'ятому курсах навчання, де здавалося б, студент повинен добре володіти

фундаментальною підготовкою, мати інтегроване міждисциплінарне мислення, творчо використовуючи у власній діяльності знання з різних дисциплін, – ми часто стикаємось з іншою картиною: недоліками у формоутворенні, технології поліграфії, віковій психології, образотворчому мистецтві, невмінням прорахувати та обґрунтувати ідею. При цьому введення нових спецкурсів інженерно-економічного та гуманітарного характеру не покращують ситуацію, а лише відволікають такі вкрай необхідні засоби. Низка завдань пропедевтичного курсу продовжують дублювати одне одного. Найскладніша і найсуттєвіша частина навчального процесу – об'єднання знань і умінь з різних дисциплін у певну суцільність згідно дизайн-діяльності – або віддана на “відкуп” студентам, або здійснюється достатньо частково.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми міждисциплінарної професійної підготовки фахівців з різних спеціальностей є предметом пильної уваги педагогічної науки останнього десятиліття. Зокрема, досить глибоко досліджена інтеграція різних дисциплін у зазначеному контексті у працях таких науковців, як: С. Демінська (підготовка вчителя фізкультури), Н. Петренка (підготовка вчителя іноземної мови), С. Колесник (підготовка вчителя алгебри і геометрії), М. Сова (підготовка культуролога), О. Пономарьова (підготовка музикознавця), С. Гончаренко, Н. Розенберг, В. Паламарчук і М. Борисенко (політехнічна освіта).

Проте, у наукових дослідженнях не приділяється уваги проблемі інтегрованої міждисциплінарної підготовки майбутніх дизайнерів книги у ВНЗ.

Таким чином, **завдання нашого дослідження**: дати характеристику інтегрованої міждисциплінарної підготовки майбутніх дизайнерів книги, як найважливішої педагогічної умови формування професіоналізму у фахівців даного профілю у ВНЗ.

Результати дослідження. Передусім слід зазначити, що різні дисципліни, що вивчає студент-дизайнер, повинні сприяти становленню його багатомірного погляду на свою майбутню професію, а не бути “річчю у собі”, перетворюючись у суму деяких самоцілей, які важко досягнути і які

розвивають освітній процес. Звідси виходить, що підготовка майбутніх фахівців книжкового дизайну повинна носити інтегрований між предметний характер. А це означає, що усі дисципліни, що вивчаються необхідно підпорядкувати головній – проєктуванню.

У професійній підготовці майбутніх фахівців з книжкового дизайну, здійснення між предметної інтеграції полягає у тому, що це справа не тільки викладача з методики книжкового дизайну. Це також стосується і викладачів із: спеціальних дисциплін: з історії книжкового дизайну, макетування, типографіки, рисунка, живопису, композиції, естампу, кольорознавства, орнаментики, історії матеріальної культури; професійних дисциплін (загальних за усіма спеціальностями однієї професії): з промислової і станкової графіки, історії дизайну, техніки і технології поліграфічного виробництва, поліграфічних матеріалів, графічного дизайну, ергономіки, комп'ютерного моделювання, формоутворення, історії мистецтв; загальнопрофесійних дисциплін (за усіма професіями одного виду діяльності): з соціології, педагогіки, психології, ергономіки, менеджменту, редагування, культурології, книгознавства.

Адже одному педагогу буває важко здійснити такий складний процес, тому дуже важливим фактором є спілкування та взаємодія викладачів перерахованих вище дисциплін в середині педагогічного колективу з максимально творчою самовіддачею кожного у досягненні загальної мети – послідовно підпорядкувати всі навчальні дисципліни завданням художнього проєктування та подавати безпосередньо у процесі виконання певних творчих завдань. Сkoopерувавшись, установку міжпредметної інтеграції викладачі-однодумці повинні здійснити передусім на етапі складання навчальних планів і програм, які слід переглянути. Це дасть можливість модифікувати навчальний процес і запобігти дублюванню навчальних матеріалів, а також звільнити дефіцитний навчальний час для вивчення основного матеріалу навчальної дисципліни [3].

Так, під час послідовного вивчення дисциплін, від загальнопрофесійних до спеціальних і методичних, з поетапним ускладненням завдань проектування та наближенням до творчого здійснення професійної діяльності в нетипових ситуаціях, студенти не повторюють те, що їм вже відомо, а вдосконалюють отримані раніше знання.

Узагальнюючи вищесказане, слід зазначити, що забезпечення суцільності та збалансованості всіх ланок формування професіоналізму у майбутніх фахівців з книжкового дизайну – завдання високого ступеня складності, вирішення якого потребує безперервного підвищення кваліфікації викладачів, їхньої професійної методичної майстерності, зацікавленості у нових педагогічних технологіях, удосконалення індивідуальних здібностей здійснювати інтегровану професійну підготовку студентів.

Особливо значущім у процесі підготовки майбутніх дизайнерів книги є те, що вивчення багатьох загальнопрофесійних, професійних, спеціальних і методичних предметів у ВНЗ повинно закінчуватись розробкою проектів, які називаються курсовими тому, що їх виконання зазвичай займає цілий навчальний рік, або семестр і відноситься до певного курсу (року) навчання.

У дидактичному відношенні розробка курсових проектів (робіт) разом з контролем знань студентів утворює заключний етап дидактичного циклу навчання за групою предметів, що реалізують кінцеву мету за певним циклом навчальних дисциплін. Основний зміст цієї форми навчання – поглиблення загальнопрофесійної підготовки майбутніх дизайнерів книги у процесі самостійного творчого вживання одержаних ними міждисциплінарних знань для вирішення практичних задач різного ступеня складності, оцінка рівня професіоналізму студента.

У зв'язку з цим курсове проектування у ВНЗ можна розглядати не тільки як один з видів самостійної міждисциплінарної навчальної та експериментально-творчої роботи студентів, а і в якості організаційної форми контролю їх професійних знань, умінь і навичок.

Типовою формою курсових проектів є вирішення студентами-дизайнерами комплексних завдань, які інтегрують попередні міждисциплінарні завдання і передбачають завершений дизайнерський проект на певному етапі навчання з відповідним ступенем складності.

Так, курсове проектування зазвичай закінчуючи вивчення конкретного загальнопрофесійного або професійного рівня торкається цілком визначених, найбільш важливих аспектів підготовки майбутніх фахівців. Наприклад, на першому курсі вивчення загальнопрофесійних дисциплін закінчується розробкою та захистом курсового проекту, в якому студент повинен освідчено проводити міждисциплінарні дослідження будь-якої книги: її цільового призначення, попиту, розповсюдження, особливостей поліграфічного виконання і таке ін. на базі одержаної інформації скласти проектне завдання та ескізи начерки варіантів макету книги, що на наступному курсі повинно лягти в основу чергового курсового проекту. При цьому важливо, що такої складності роботу студенти повинні вирішувати вперше і цілком самостійно.

Успіху в оволодінні студентами методами пошуку оптимальних рішень курсових проектів, які є підсумком поточних сходинок проектних завдань: умінь користуватись різноманітною літературою, аналізувати та синтезувати інформацію з різних галузей науки та мистецтва, розуміти професійну мову будь-якої з суміжних спеціальностей і таке ін., можливо досягти за допомогою системної підготовки, тобто такої організації процесу навчання, яка дозволяє випрацювати майбутньому дизайнеру книги основи алгоритмічного характеру мислення і дій, притаманних методиці художнього проектування.

Для виховання і розвитку у студентів такого стилю мислення виникає необхідність розділення кожної теми (проблеми) семестру чи курсу на логічно завершені частини (блоки), потім її представити у наочній графічній формі – збільшеному алгоритмі, який забезпечує зв'язок між цими окремими частинами (блоками). Такий дидактичний підхід розвиватиме у студентів системний діалектичний стиль мислення, тобто здатність охопити всі явища у цілому й одночасно виділяти елементи зв'язків між ними. Така форма надання

навчальної інформації забезпечує не тільки процес системного мислення, а і вчить методології цього процесу, активізує творчу думку, орієнтує студента на компетентне виконання роботи дизайнера книги.

Таким чином, курсове проектування повинно поступово ускладнюватись від молодших курсів до дипломної роботи і максимально наблизитись до виробничих завдань. На четвертому і п'ятому курсах майбутні дизайнери книги повинні виконувати завдання, що мають риси реальних проектів, які є реальним соціальним замовленням і призначені для втілення у виробництво. Такі курсові роботи повинні здійснюватись на конкурсній основі, причому однакові завдання можуть видаватися усім студентам, що створює атмосферу творчого змагання і сприяє підвищенню їх готовності самостійно виконувати нетипові професійні завдання.

Висновки. Отже, ми надали стислу характеристику інтегрованої міждисциплінарної підготовки майбутніх дизайнерів книги через взаємозв'язок методологічних, загальнопрофесійних, професійних і спеціальних дисциплін на проектній основі. Така інтегрована підготовка є одним з найважливіших педагогічних умов формування професійної компетентності фахівців даного профілю. Інакше кажучи, навчальні плани та програми слід переглянути таким чином, щоб будь-яку з вивчаних дисциплін студент пізнавав через вирішення певних проектних завдань.

Література

1. *Художественное конструирование книги*/Е.Б. Адамов, Е.Б. Бельчиков, В.Я. Быкова. – М.: Книга, 1971. – 248 с.
2. *Сова М. Інтеграція художньо-естетичних знань у сучасній парадигмі освіти // Рідна школа. – 2003. - № 3(878) - с.30-32.*
3. *Копачова О., Лаврека А. Міжпредметна інтеграція // Професійно-технічна освіта. – 2003. - №4. – с.33-34.*
4. *Портных В.Я. Система воспитания студентов // Специалист. – 2001. - №1. – с.21-23.*